

ХАНТЫ ЯСАҢ

7 марта 2019 года

www.khanty-yasang.ru

№ 5 (3521)

Основана 1 ноября 1957 года

Мўвтєд имет емәңхәтл пида

И. Самсонова верум хур

Ә.Н. Покачева хидәд па Е.А. Нёмысова пида додыдәт

2019-мит од ай кер тылщ 2-3-мит хәтлңәнән Ёмвошн Югра мўв кәщә не мойлупсы холумты щира округ районәт эвалт мет апрәң сора ёшуп, пасты кў-руп вўлең ёх юхтыйдсәт.

Сырыя вўдыин кәсты хуя-тәт вўды давалты вер оләңән иньщәсыйт. Елды «Мустанг» немпи лов шәншән наврәлты хәрн вошәң па мойңа юхтум мир әктәшийдсәт. Кәсупсыя юхтум кашәң район ёх тәта нюки хотлад омсәлдсәт. Шуши мир епләң летут тумпийн юрн хот пўңәдн әмәщ тынес-ты хәрәт ләщәтман вәсәт.

Щиты вўды кәсупсы елпийн нюки хотәт пўңәдн хурамәң пурмәсәт вантман ма хура-сәң хәнты неңңән ай пушхие пида шиваләсум. Щит Ём-вошн вәлты хәнты мир учё-ной Евдокия Нёмысова па Сәрханл район Русскинская кәрт эвалт емәңхәтла юхтум имие Эльвира Покачева хиләл пида вәсңән. Антон хил-дыед тәп-тәп хәлум ода йис. Сәрханл хәнты имие пилдыед, нявремлад па хилылад пида вәнт шушийн вўдәт давал-ман вәд. Дыв ин вәнты йис верәт тәдәт. Ешәк Евдокия Андреевна па Эльвира Ни-китовна! Югра па Россия мўвн вәлты сорни әңкет, тынәң имет, сәмәң упет, хўв нумсуп пирәщ неңәт, мосты эвет, сәма рәхты хилнеңәт Мўвтєд имет емәңхәтл пәта нынана тәп хошум па нявләк яснәт путәртлўв. Ими сәмәң тўтые вудийл, щи эвалт ла-вәрт верәт ед рәкәңләт, вәлты амтәң! Кашәң хоттел мир уйн па щунян ат мәды, рәт па пил ёхләңән давалдман ат тайдайт.

Ирина САМСОНОВА

Хӑннехӑ нӑшайт уша верты мосл

Мӑнум лапӑтмитн Ёмвошн Югра мӑвев кӑща не Н. Комарова округев айкелӑт ӑкӑтты па хӑншты тӑхет кӑща ӑх пила вӑйтантылӑс. Вӑйтантупсы мӑнум мӑр дыв арсыр мосты верӑт олаӑнн пугӑртсӑт, мӑта утӑт округев луваттын лӑщӑтлыт.

Кӑща ӑх рӑпата
Колӑнн па муй ширн йилуп олн губернаторӑт рӑпата верӑт нух вантты питдыт, Н. Комарова лупӑс, хуты 2019-мит олн кӑща ӑх рӑпата олаӑнн ӑл мир пугӑртты питлӑт, яма муй па атма региональной па муниципальной тӑхетн кӑща хуятӑт ол мӑр рӑпитсӑт.

Мӑв илпи эвӑлт
птит вуй вӑты
верӑт олаӑнн округ кӑща не щиты лупӑс: «Щиты тывӑс, хуты мӑн мӑвевн мет вулаӑн вера мӑв илпи питы вуй па газ нух талты па па мӑвӑта тӑты ширӑт вӑллӑт. Щит пӑта ши верӑт ямсыева па тӑнширӑна лӑщӑтты мосл. Тӑмхӑтл Россия мӑвев па округев мӑв илпи па газ нух талты вер эвӑлт мултыксем вух холумлӑт. Мӑнум олн Югра мӑвев мет ар вух Россия мӑв бюджета тӑс, щит налог па па вухӑт. Тӑп нӑмты мосл, хуты

щит ӑл хӑннехӑ рӑпата унтасн тывӑс».

Айлат хоттел ӑха
Ахот лӑтты нӑтупсы
олаӑнн Н. Комарова нӑхмӑс, хуты айлат хуята 36 тӑл вӑнты вӑлты хуятӑт лунтӑслӑт. Тӑмхӑтл вӑлты хот лӑтты пӑта мир йилпа хӑншты па ӑн питды. Олаӑнн ши хуятӑта нӑтты мосл, хуйтат очереда сыры хӑншаныщсӑт.

Мӑвев сыстама
тӑйты верӑт
олаӑнн кӑща нецев луп

пӑс: «Тӑм мӑн пӑтӑва вулаӑн вер. Мӑвев-йицкев лавӑлты верӑта, нампӑр йира тӑты шира округевн ар ӑр пунды, арсыр мосты верӑт лӑщӑтлыт. Вантты мосл, муй ширн шимӑш вер па мӑвӑтн верды. Лӑнӑтты, муй арат вух хӑннехуятӑта нампӑрт елды тӑты пӑта сухуптӑты мосл. Вошӑтн па кӑртӑтн имурта вух вӑты муй па ӑнтӑ. Мӑта тӑхия вух сухуптӑты питлӑв. Тӑм верӑт

ямсыева нух вантты мосл».

Рӑпата ӑн тӑйты
Рӑх олаӑнн щиты лупсы, хуты ар хӑннехӑ ай кӑртӑтн па ай вошӑтн вӑллӑт, дыв шир ӑн тӑйлӑт мосты рӑпата вӑйтты. Щит пӑта мосл ши кӑртӑтн па вошӑтн рӑпата тӑхет верты, хута хӑннехуятӑт рӑпитты питлӑт. Арсыр сельскохозяйственной кооперативӑт, хута мир вӑнтӑн енумты воньшумутӑт, тулхӑт па сырсыр мӑшӑт лекшитты лыптӑт, турнӑт ӑкӑтты питлӑт. «Этнотуризм, экотуризм» верӑт тӑмхӑтл иши мослӑт, ар мир мойна увӑс мӑвева юхтӑйлӑт. Дыв вантты лӑнхӑлӑт, муй ширн тӑта шуши мир вӑллӑт, вӑнт шушета янхты вой-хӑл велпӑслӑты. Ши унтасн иши вух ӑша павӑтты рӑхл.

Па арсыр мосты верӑт олаӑнн вӑйтантупсы юхтум хуятӑт пугӑртсӑт. Ши олаӑнн рӑшч ясаӑн сайт хуши лӑнӑтаты.

Хӑнты ясаӑна
тулмащӑс
Надежда ИЛЬИНА

Тӑмхӑтл ма хӑншлум, муйсӑр нӑтупсӑт шуши ӑх тӑйлӑт вӑлты хотӑт мӑты верн. Ши нӑтупсы мӑлы округ правительства кӑщӑятн хӑншум «Развитие жилищной сферы» немпи поступсы унтасн, мӑта ут 2018-мит ол ай тӑхет потты тылӑщ 5-митн хӑншы.

Шуши ӑх щиты нӑтлыт

Тӑм поступсын «Обеспечение мерами государственной поддержки по улучшению жилищных условий отдельных категорий граждан» подпрограмма хӑншман вӑл. Ши непек посн шуши ӑх, мӑтайт 2013-мит ол ван хӑтлуп тылӑщ 31-мит хӑтл вӑнты заявление непек хӑншсӑт, вӑлты хотӑт лӑтты муй омӑсты

шира субсидия вухн мӑлыт. Ши вухӑтн мир «Ипотечное агентство Югры» тӑхийн нӑтлыт. Дыв ипотечной кредитование пӑта олаӑнн вӑнос шира ши вухӑт сухуптӑты шир тӑйлӑт. Щӑлта вухӑт мӑлыт, хӑн дыв хот лӑтты шира кашащты непек тӑйлӑт. Сыры дыв хот лӑтсӑт ки, ин нӑтупсы вух союмная вӑюм вухӑт

банка мӑлыт. Итӑхӑт хот омӑсты лӑнхӑлӑт, дыведа ши вер пӑты иши субсидия вух вӑты рӑхл.

Субсидия вохты хуятӑта кашӑн ол и пӑш заявление непек йилпа хӑншты мосл.

2013-мит ол ван хӑтлуп тылӑщ 31-мит хӑтл вӑнты заявление хӑншум ӑх хот лӑтты шира и квадратной метра пӑты среднерыночной

тын лӑнӑтман 100 % шойт вухн сухуптӑлыт.

Щи хуятӑт, хуйтат субсидия вохты шира заявление непек 2014-мит ол мӑр (Ас хӑлты тылӑщ 1-мит хӑтл вӑш эвӑлт ван хӑтлуп тылӑщ 31-мит хӑтл вӑнты) хӑншсӑт, па ширн нӑтупсы вухн мӑлыт. Дыв иши хот лӑтты муй омӑсты шир тӑйлӑт, тӑп ши семьяйт и квадратной метра пӑты среднерыночной тын лӑнӑтман 50 % вухн сухуптӑлыт.

Хот омӑсты верӑт тӑты
департамент миюм
непек посн Надежда
РАГИМОВА хӑншӑс

Россия мұв хонэв В.В. Путин миюм партупсэт

Тендуп тыдәш 20-митн Россия мұв хон хэ В.В. Путин Федеральной собрания ёх ешәлт ясәң тәс. Лұв путәртәс, муй ширн дыв правительства ёх пида мәнум олн рәпитсәт па муйсәр верәт елды тәты питләт. Шәлта елды оләтн тәса рәпитты пәта мосты партупсәт мәс.

Нявремәта нётты вухәт оләңән

Мет сыры В. Путин нявремәт тайты хоттел хуятәт оләңән лупәс. Лұв ясәңдал ширн, оләң па кимит сема питум няврем пәта «материнский капитал» эвәлт мәты вухәт кәт «прожиточный минимум» щира верты мосл. Щимәш нётупсы 70 процента арат семья вұты шир тайты питләт. Щит 2020-мит олн Ас хәлтты тыдәш оләңмит хәтл вұш эвәлт рәпитты питл.

2019-мит ол вәш тыдәш оләңмит хәтл вұш эвәлт кәшаң-мәшәң нявремәт енмәлты па тайты хоттел хуятәта тыдәш мәр сухуптәты вух 5,5 шурәс шойт эвәлт

яң шурәс шойт вәнты нух алумлы.

Ищиты ар нявремәң хоттел хуятәт пәта вәлты хотәт па юкан мұв пәта сухуптәты налогәт шимла верты мосл.

Ипотека вухәт оләңән

Ипотека пәта сухуптәты вухәт 9%, әхәт па 8% па елды щи тумпи шимла верты мосл. Нявремәт тайты хуятәта льготной шир иса ипотека сухуптәты мәрә верты мосл. Хәлүм няврем тайты хоттел ёх ипотека вухәт сухуптәты пәта «материнский капитал» арат вухн 450 шурәс шойтән па мәлйит. Тәм вухәт 2019-мит олн Ас хәлтты тыдәш оләңмит

хәтл вұш эвәлт лұңәтты па мәты питсыйт.

В. Путин ясәңт ширн, щи вера вухәт Россия бюджет хуца вәлләт. Щиты тәм олн 26,7 миллиард шойт вух мосмитл, 2020-мит олн – 28,6 миллиард, 2021-мит олн – 30,1 миллиард шойт вух.

Пенсияйт оләңән

Россия мұв хон хэ ясәңт ширн, тәм олн ән рәпитты пирәш хуятәт пенсия вухәд нух алумты вер вәс. Тәп итәх хуятәт щимәш нётупсы вух ёша ән павәтсәт. Щит пәта мосл дыв пенсияйдал йилпа нух лұңәтты па кәт тыдәш мәр ән миюм вухәд сухуптәты. Елды

оләңән пенсия вухәт «прожиточный минимум» лувата верты па шәлта велщи нух алумты мосл.

«Земский доктор» па «Земский учитель» верәт оләңән

«Земский доктор» вер вәндата ювум леккарәт пәта па ләшәтлы. 2020-мит олн вұш эвәлт ишимәш «Земский учитель» вер пұншды. Щи поступсәт хұват и миллион шойт вух щи вәндәтәты хуятәт вұты питләт, мәта ёх кәрта рәпитты юхәтләт.

Ищиты В. Путин социальной, экономика па мұвев давәлты верәт оләңән ясәң тәс.

Россия мұв хон икев ясәңт ширн Хәнты ясәңа тулмашәтәс Надежда ВАХ

Ассамблея мирхот

Тендуп тыдәш 26-мит хәтәлн шуши мир депутатәт ассамблея вән вәйтәнтупсы ләшәтйылсәт. Ар ёх әкмум хотн шуши хуятәт ассамблея кәща ики Еремей Айпин мирхот олңитәс. Щи тумпи Югра мұв депутатәңн Александр Новыхов па Александр Филипенко вәйтәнтупсийн вәсәңн. Тәта арсыр поступсәт нух вантсайт.

Мет оләң Югра мұв вух верәт тәты департамент хуца рәпитты ими **Татьяна Урсу** «О внесении изменений в Закон Ханты-Мансийского автономного округа – Югры «О бюджете Ханты-Мансийского автономного округа – Югры на 2019 год и на плановый период 2020 и 2021 годов» оләңән путәртсәлэ. Лұв

ясәңәл эвәлт уша йис, муй арат вух шуши мир верәта пунда.

Елды промышленность верәт тәты тәхийн кәща юкана вәлты ики **Андрей Шиповалов** ай павтәс, муй иты атум хәлыя рұвтум мұвәт нух сыстамсайт. Хутыса нампәр па тәпәр йира вұты вер әхтыйн 2018-мит олн рәпатәйт мәнсәт. Щи тумпи лұв пу-

тәртсәлэ, муй ширн вошәт па район кәшәйт вой-хұд тайты верәт әхтыйн па воньшумутәт сыр-сыр утәт әкәтты верәтн рәпитләт.

Щи юпийн мұв-авәт верәт Ёмвош округн тәты тәхийн рәпитты ими **Галина Матросова** немасыя поступсы ширн така давәлман тайты мұвәт, йиңкәт оләңән путәртәс. Лұвты шуши мир депутатәт ассамблея кәща ики Еремей Айпин иньшәсәс, хән Аган мұв лантәң ёхум немасыя така давәлман тәхия верла, июхды Г. Матросова лупәс:

– Немасыя така давәлты тәхия Аган мұв лантәң ёхум 2024-мит олн верла, щит национальной проект унтасн ләшәтла.

Щи тумпи тәм вән мирхотн Ас-угорской институт кәща ими **Виктория Сподина** путәртсәлэ, муй иты учёной ёх рәпитләт. Лұведа сәрханл ясәң яма тайты ими Аграфена Сопочина нәхмәс:

– Сәрханл па Вах юхан хәнтәт ясәң елды наука ширн вәндәтәты мосл. Ин щи ясәңт вәндәтәты мир шеңк шимл.

Елды профессор именәң **Евдокия Нёмысова** па **Диана Герасимова** ясәңт эвәлт уша йис, арәт, моньшәт па йис путрәт әкәтты ванкұтды вұт мұва яңхты мосл. Щи тумпи айлат учёной ёх вәндәтәты вер нух алумты рәхл.

Ульяна
МОЛДАНОВА

Төнлуп тылҕащ 26-мит хатҕалн Ёмвошн Югра мўв депутатат яха вөн мирхота ҕктҕийдсҕт. Хҕннехҕйт вѣлупсы елды яма вѣлты кеша дыв тҕм пўш 32 вер нух вантсҕт.

Ёмвошн 26-мит пўш Югра мўв депутатат вөн мирхот вѣс

Югра мўв дума кѣша ики Борис Хохряков путҕртсҕдѣ, муй вўрн 2018-мит одн депутатат рѣпитсҕт. Лўв яснҕл эвҕлт уша йис, вѣнт кѣртҕтн вѣлты шуши мир нявремҕт кеша нѣтупсѣт дѣшҕтсайт. Шҕдта 110 миллион арат шойт вух «Единая Россия» немпи тҕхия луңман вѣлты мир пириум ѳх вошҕт яма нух дѣшҕтты верҕта китсҕт. Шиты 2018-мит одн иса 167 хот пўнҕл тҕхи йилпатса. Ши тумпи ЛДПР немуп тҕхи депутатат нявремҕт янхты щира нивл воша па районҕта немасыя тѣса верум автобусҕт дѣтсҕт.

Мосл лупты, мҕнум одн ар вух хҕннехҕйт вѣлты кеша омҕсты хотҕта есҕдса. Шҕдта шѣкащты енмум нявремҕт хотн дѣты щира вухҕт ищи мҕнсҕт.

Ши тумпи 2019-мит одн ҕшколайтн па нявремҕт хҕтл мҕрт тҕйты хотҕтн дѣтут кавҕртты шўнҕкҕт йилпа дѣтты питдайт. Югра мўв лекшитыйлты верҕта тҕм ол вухҕт мҕндҕт. Ёмвош округн социальной верҕт тѣты тҕхета йилуп компьютѣрат па па шўнҕкҕт дѣтдайт.

Ульяна
ДАНИЛО

Мегион вошн хѣлум пѣльница и тҕхия верды

Төнлуп тылҕащ 25-митн округ мир ямҕлты вер тѣты департамент хуца рѣпитты кѣща лҕнҕкҕр хѣ Максим Малхасьян пида вѣйтантупсы вѣс.

Мегион вошн хѣлум пѣльница и тҕхия верты вер олҕҕҕн путҕр вѣс.

М.В. Малхасьян лупҕс:
– *Федеральной поступсы хўват, 300 шурҕс вѣнты хуят вѣлты вошн тѣп и пѣльница мосл. Мегион вошн 55 шурҕс хуят вѣл, щи эвҕлт лапҕт шурҕс хуят Высокий ай вошн вѣлдҕт.*

Ин Мегион вошн вет пѣльница рѣпитл, щит кҕт леккар хот, и нявремҕт пҕта, и психоневрологической па и пенк ямҕлты хот.

2017-мит одн округевн «О реорганизации некоторых медицинских учреждений» немпи поступсы тывҕс. Ши непек хўват Мегион во-

шҕн олҕҕмит пѣльница кҕт леккар хот лунҕл, щит Высокий ай вошн вѣлты кимит лекшитты хот па «Жемчужинка» немпи Мегион вошҕн нявремҕт пҕта пѣльница.

Айкед тѣты хѣ лупҕс, хуты щи пѣльницайтн тохтурҕт па ай тохтурҕт елды рѣпитты питдҕт. Ши тумпи йилуп тохтурҕт рѣпитты вохдҕйт.

М. Малхасьян лупҕс, ешавѣл «Жемчужинка» немпи нявремҕт пҕта леккар хотн диализной тҕхи пўншды па Высокий ай вошн пѣльница терапевтической хот йит йилпатды.

Людмила
ГУРЬЕВА

Ғнҕки олҕҕҕн лўнҕтты ар

Ипўш ма нявремҕта лупсум: «Ғнҕкил олҕҕҕн нѣмҕлматы па лўнҕтарҕт хҕншаты!» Вѣтмит классҕн вѣнлтыйлты пух Иван Вѣлло сѣрханл хҕнты ясҕҕҕн щимҕш хурамҕн лўнҕтар хҕншҕс:

Ғнҕкѣлѣм

Ма ҕнҕкѣлѣм – мама!
Ма нўнат пихѣртѣлѣм,
Йҕнҕкат па тудѣм.
Тўхѣт йухат па тудѣм.

Ма ҕнҕкѣлѣм – мама.
Ма нўнат дҕнҕклѣм.
Нўн мантѣма мослѣн,
Кўч сот ол вѣда!

Ғнҕкиѣм

Ма ҕнҕкѣм – мама!
Ма нҕнѣна нѣтлум,
Йиңк па тѣлум.
Тўтьюх па тѣлум.

Ма ҕнҕкѣм – мама.
Ма нҕнѣн давҕлдум.
Нҕн мҕнѣма мослѣн,
Сот ол вѣда!

Иван юрн хоттед ѳх эвҕлт, ҕнҕкѣл-ащѣл пида вѣнт шушийн Лямин юхан хонҕҕҕн вѣл. Ши тҕхи пўнҕлн «Сургутнефтегаз» немпи мўв илпи питы вуй вўты ѳх рѣпитлҕт. Юдн юрн ясҕҕҕн путҕртлҕт. Ши

тухҕлпи Иван кҕт хҕнты ясҕҕ вѣл. Рўш ясҕҕҕн тѣса путҕртҕл, па хон пѣлҕк английской ясҕҕҕн лўнҕтты хошл.

Ваня ҕнҕкѣла-ащѣла вўлѣт давҕлты нѣтл, щи тумпи тўтьюх сѣвҕрты па йиңк тѣты нѣтл. Лў-

Иван Вѣлло

Г. Лаптева китум «ХУР»

нҕн хўд няшты янхҕл.

Сўсн па товийн ҕшколая тѣтҕлты щира ма лўв хуцҕла тухлҕн хопн янхлум. Тҕлн «Буран» хопн тѣтҕлды, елды ҕшкола вѣнты мўв илпи питы вуй вўты тҕхи ѳхн

муй па вѣтаң хуятҕтн машинҕн тѣтҕлды.

Галина ЛАПТЕВА

Хҕнты ясҕҕа
тулмащтҕс Людмила
ШУЛЬГИНА

Мўв илпи питы вуй вўты вер олаңан

Тендуп тыдӑш 21-22-мит хӑтлӑнӑн Ёмвошн айлат ӗх пӑты «Нефтяная столица» немуп II-мит Мўвтед мир вӗйтантупсы мӑнӑс. Тӑм мирхот Югра мўв правительства ӗх унтасн лӑшӑтсы.

2019-мит одн округе па хон пелӑк мўвӑт эвӑлт мўв илпи питы вуй па газ вўты тӑхийн рӗпитты ӗх муй па тӑм вера вӑндтӑйлды па йилпатты хуятӑт юхтӑйлсӑт. Щит Азербайджан, Белоруссия, Бенин, Вьетнам, Конго, Индия, Иран, Казахстан, Китай, Колумбия, Россия, Сербия, Норвегия, Эквадор па Сирийской Арабской мўвӑт эвӑлт.

Вантэ, Югра мўв – питы вуй па газ вўты мет вудӑн тӑхи.

Россия мўв луваттӑйн округев мўв илпи питы вуй вўты щирн олаңмит тӑхийн вӑл. Газ щирн –

кимит тӑхия луӑл.

Щиты 2018-мит одн мўвевн 236 миллион тонна питы вуй кӑншы па нух вўсы. Щӑлта 36 миллиард попутной газ мушатсы. Ияха лўӑтты ки, 55 ол мӑр 11 миллион тонна мултас питы вуй вӗйтсы. Иса мўвтед щирн кашӑн ол Югра мўвн рӗпитты 43 нефтяной тӑхи 6 % арат питы вуй мушатл.

Щи кўтн мўвев-йиңкев шавиман па давӑлман тӑйты мосл. Щит давӑрт вер. Щит пӑты «Нефтяная столица» немпи хӑрн ши олаңан ищи путӑртсы. Вантэ, айлат ӗх ям арат сыр-сыр

йилуп нумсӑт тӑйлӑт. Интӑм ши нумсӑт непек эвӑлт тӑс вера пунты мосл. Мўвев-йиңкев шавиты ӑн питлўв ки, елды немӑлт вер ӑн тывл.

2018-мит одн тӑм ӗмӑш вӗйтантупсыя нивл па хон пелӑк мўв, Россия 26 тӑхи эвӑлт 700-кем хӑннехӗ юхтылӑс.

2019-мит одн ӑкӑшум мойӑн мир пӑты арсыр лўнтупсӑт, вандтупсӑт, вӑндтӑйлды хӑрӑт па па мосты нумсӑн верӑт лӑшӑтсӑйт.

Мосл ястӑты, арсыр мўвӑт эвӑлт юхтум мир пӑты мет олаң пўш Югра мўв илпи питы вуй па газ вўты вера ар ӗр пунум хӑннехӗ Ф.К. Салманов вўраӑн вӑн лўнтупсы версы. Айлат ӗх хӑншум питы вуй па газ олаңан непекӑт тумпийн тӑта

Югра мўв правительства ӗх па ЮНЕСКО эвӑлт «Международный центр компетенций в горнотехническом образовании» кашӑшты непекӑ ӗш посӑн пунсӑнӑн.

Ияха лўӑтты ки, кӑт хӑтл мӑр Россия па 16 па хон пелӑк мўв эвӑлт шураӑс мултас хӑннехӗ тыв юхтылӑс. Ӑкӑшум мир 90 научной непек хӑлӑнтсӑт па 60 йилуп вер вандтӑсӑт.

«Нефтяной фестиваль» мирхот сухумты елпийн «Югра-Классик» культура хотн мет ӗмӑш па нумсӑн непекӑт хӑншум ӗха вухӑн мойлупсӑт мӑсӑйт. Олаңмит тӑхи пӑты 150 шураӑс, кимит – 100 шураӑс, хӑлмит – 50 шураӑс мойлупсы вухн катлуптӑсы.

Ирина САМСОНОВА

«Най Аңки» елпийн

«Най аңки» немуп XVII-мит мўвтед кинайт ванлтӑты хӑр пўншты елпийн РИЦ «Югра» хотн кинорежиссӑр па ши вер ух хӗ Сергей Соловьев, КТЦ «Югра-Классик» хот кӗшӑ не Лариса Журавлёва, актӑр Егор Морозов па кинайт пириты хӗ Борис Нелепо айкелӑт ӑкӑтты ӗха ай павӑтсӑт.

Тӑм елпийн 16 кинайн хӑр вӑс. Мосӑн, щит пӑты ши вер лӑшӑтты кена йис? Ши олаңан па муй щирн олаң фестиваль мӑнӑс, **С. Соловьев** тӑмиты лупӑс:

– Мўӑ вӑлӑв, муй щирн кинайт ванлтӑты хӑр олӑитты па етшуптӑты. Тӑп ши хӑр лӑшӑтты пурайн ищи па арсыр йилуп верӑт тывлӑт. 2003-мит одн, хӑн олаң пўш тӑта фестиваль версўв, тӑм мўв мир худна щив яӑхты ӑн вӑндсӑт па ши пурайн шимл хуят кина вантсӑт. Нӗмлӑм, Мария Зверева мўӑева лупӑс: «Нын, режиссерӑт, щимӑш кинайт вератн, лӑдн нынана па мира щитӑт ӗмӑш вантты ат вӑс. Ши пурайн кинайт вантты

ӗха лупсум: «Тӑрум Ащи нынана Людвиг Висконти кина вантты щир мӑс, тӑрум илпийн щит мет ям кина». Ӑхӑт дыв ши ут вантсӑт па лупсӑт, дывела шўӑня вӑс ши кина вантты.

Б. Нелепо – щит российской кинокритик, хӑлмит пўш лўв тӑм фестивальн кинайт нух вантӑл па мет ям утӑт пирийл. Ши олаңан лупӑс:

– Фестиваль мўӑ ол мӑр лӑшӑтлўв. Ши хӑра 17 ол па арсыр продюсерӑт, режиссерӑт кинайладал мўӑева ванлтӑты китлӑт. Щитӑт кўтн ар ям кина, щитӑт такды лӑдн фестиваль иса ӑн тывӑс. Лыв мировой щир тӑйлӑт. Мет сыры мўӑ ар кина вантлўв, щитӑт эвӑлт мўвтед кӑ-

супсыя нивл ут пирилўв. Щит давӑрт вер. Щӑлта кинайт ванлтӑты пурайн режиссерӑт па кина вантты ӗх пида вӗйтантӑйлдлум па путӑртлум. Щит ищи вудӑн рӗпата.

Е. Морозов Кондинской районӑн Половинка кӑртӑн сема питӑс. Лўв РАТИ-ГИТИС немуп тӑхи етшуптӑс, интум Театр Новых пьес немуп тӑхийн рӗпитл, щӑлта кинайн па телевидения хуши юнтӑл. Интум вӑнты лўв «Вороныны», «Универ. Новая общага», «Секретарша», «Полицейский с Рублевки 3», «Время первых», «Танцы на высоте» па «Амбивалентность» кинайт хуши юнтӑс. Лўв лупӑс, хути «Дух огня» лўвела нӗтӑс вӑтаӑн хуятӑ йиты:

– Ма ГИТИСӑн **И. Райхельгауз** хуши вӑндтӑйлдсум. Щив «Дух огня» па **С.А. Соловьев** унтасн питсум, вантэ, 2011-мит

одн **И. Райхельгауз** тыв юхтӑс па тӑта айлат ӗх нух вантӑс, лӑдн ӑхӑт лўв хушела вўты.

Интум тӑта «Амбивалентность» немуп кина ванлтӑды, щӑта ма олаң пўш вудӑн актӑра вӑлдлум. Пӑмаципа **Борис Нелепо** па «Дух огня» хӑра, лыв есӑлсӑт ши кина тӑта мира ванлтӑты спецпоказ немуп тӑхийн.

Мосл немасыя лупты, российский дебют немуп тӑхийн «Хон Юш. Путь от Оби» немуп кина ванлтӑды. Ши утн Лорвош районӑн вӑлды Хартагановӑт семья олаңан путӑр мӑнл, муй щирн дыв Вудӑн Отечественной лӑдл пурайн вуракӑт нумпийн нух питты нӗтсӑт. Ши кина хӑнты журналист, сценарист па режиссер **Зинаида Лонгортowa** (Пулӑнавӑт вош) лӑшӑтӑс. Щит мет олаң кина, хута хӑннехӗйт хӑнты ясӑнӑн путӑртлӑт.

Реональда ОЛЬЗИНА

Нерӑң кев ики репа хӑңхты мӑнлӑт

Тӑнлуп тылӑш 19-мит хӑтӑлн Ӗмвошн «Открытый регион» немуп тӑхийн «Следопыт – удивительная Югра» экспедиция ӗх кӑшайт немасыя округев айкелӑт ӑкӑтты хӑннехуятӑт пидӑ мирхот версӑт.

Сырыя Нягань вошн сӑвӑлты «Следопыт» тӑхи кӑшӑа **Игорь Илык** путӑртӑс, хути тӑмӑш поступсы унтасн тӑнлуп муй ай кер тылӑшӑн пурӑйн йилпа юхтум олӑвн дыв нӑмӑслӑт кӑт пӑш Сӑрханл – Ӗмвош – Нягань – Октябрьское – Сӑмӑтвош – Лев юхан – Саранпауль вошӑт хӑват мӑнты ма мет юхи хӑшум кӑтн Нерӑң кев ики репа нух хӑңхты. «Ceometria Ugra» тӑхийн хур вӑты хӑя рӑпитты хӑ Антон Инкин Сӑрханл вош ӗвӑлт па Россия мӑв луватн блогера вӑлты хӑ Нияз Аксанов, Казань вош ӗвӑлт юхтум ики, па дыв пилӑда мӑнлӑт.

Шӑлта И. Илык ел-ды лупӑс, хути тӑм «Следопыт» немуп поступсы Югра мӑвн иса 2013-мит ол вӑш ӗвӑлт лӑшӑтты питсы. Шӑи одн лӑв мӑтты ки айлат ӗх ияха ӑктӑс па мет олӑң «Ияха – иса мӑң ӗрӑнӑт» немуп экспедиция Сӑмӑтвош района верӑс. Яңхмел

пурайн арсыр айкелӑт ӑкӑтсӑт па Югра мӑвев хурамӑң тӑхет хура нух вӑсӑт. Ӗхӑт, вантӑ, Россия мӑв хӑватн вӑлты хӑннехуятӑт иса сыр-сыр айкелӑт телевидения, радива па газетаит хушӑа яма уша павӑтты шир тӑйсӑт, муй хурасуп тӑшӑң па хурамӑң Югра мӑв тӑта вӑл. Вантӑ, ар пелӑк нефть па газ нух ӑмӑртты тумпийн, йис пурайт ӗвӑлт хӑнтӑт па вухалят дыв вӑлты-холты ширладн тӑмхӑлт вӑнты вӑлдӑт.

И. Илык яснӑт ширн, тӑм экспедиция яңхты айлат хӑннехуятӑт тӑл ӗш хӑват тӑлаңтелн ветсот мултас километра мӑнлӑт, лӑдн ӗхӑт кев репа хӑңхты елпийн немасыя лӑшӑтум тӑхийн еша рӑтышӑты.

Тӑм пӑш экспедиция мӑнты ширн Россия арсыр вошӑт ӗвӑлт айлат хӑннехуятӑт немасыя тыв ӑктӑшӑт, шит Казань, Екатеринбург, Тюмень. Мӑң округев ӗвӑлт Сӑрханл, Нягань па па

вошӑт ӗвӑлт иштиты юхӑтсӑт. Араттелн 31 хӑннехӑ, дыв кӑтӑлн лапӑт ӗви па вӑл. И вош кӑт ӗвӑлт кимит вош вӑнты тӑд ӗш хӑват ши ӗх па хон пелӑкн верум лоньш ӗвӑлт яңхты 11 машинаитн тӑдыйт. Мосл лупты, хути кев пелӑкн вӑлты Нерӑң ики реп лаңӑл ямкем вӑн па пӑл. Лӑв пӑлатл шурӑс хӑтсот нядьяң вет метра арата вӑл. Кашӑң пурайн арсыр кев репӑт пӑлата хӑңхийлты ӗх пӑта шит кен вер. Ӑд хуятӑта, вантӑ, кӑшкӑпа тӑм пӑлаткем репа нух хӑңхты ишӑпа вулаң лавӑртӑң рӑпата питл. Сырыя тӑм кев репа яңхум хӑннехуятӑт тӑмиты лупсӑт, хути нухлы пелы ямсыева па сора ки шӑшты, шит 10-кем шӑс ишӑпа мӑнты мосл. Шӑлта айдта, немулты тӑхия ӑн термалуман ки нух хӑңхты, шит па 14-кем шӑс мосмитл.

«Следопыт» тӑхи кӑшӑа И. Илык елды тӑмӑш айкел тӑс, хути сырыя дыв нӑмӑссӑт тӑм экспедиция Сӑрханл вош ӗвӑлт мӑнты. Тӑп шӑиты ӑн тывӑс. Вантӑ, дыв лӑшӑтум поступсӑл ширн тӑнял одн социальной проект унтасн округев ӗвӑлт шимӑлшӑк вухн мӑсыйт. Шит пӑта айлат ӗх тӑм пӑш нумӑс версӑт Нягань вошн ӑктӑшты па шӑлта тӑнлуп тылӑш 20-мит хӑтӑлн экспедиция мӑнты.

Кимит пӑш тӑм Кодн «Следопыт» немуп тӑхи кӑшайт Нерӑң кев ики реп вӑнты нӑмӑслӑт ай кер тылӑш яңхты. Шӑи пурайн дыв Нижневартоск муй па Сӑрханл вош хуши Россия хон пелӑк арсыр

вошӑт ӗвӑлт иса яха ӑктӑшты питлӑт.

Россия мӑв луватн блогера вӑлты хӑ **Нияз Аксанов** тӑмиты путӑртӑс, муй ширн лӑв сырыя арсыр проектӑт мӑнум пурайн рӑпитӑс. Тӑп тӑмӑш экспедиция увӑс мӑва мет олӑң пӑш мӑтты ки ин вӑтышӑл яңхты. Шит пӑта тӑм мирхота ӑктӑшум хӑннехуятӑта лупӑс: «*Ма сыр-сыр па хон пелкӑтн яңхсум па шеңк ар мирӑт вӑлты-холты ширӑт олӑңӑн хӑншсум па путӑртсум. Ма нӑмӑстемн, тӑп ши хӑннехуятӑт па ши мӑвӑт олӑңӑн айкел тӑн-ширӑңа тӑты мосл, мӑта тӑхийн мӑң иса ӑн вӑсӑв па муйсӑр хӑннехӑйт иса уша ӑн па версӑв*». Лӑв ясӑңдал ширн, тӑм экспедиция пурайн хӑнтӑт муй па вухалят пидӑ вӑитантыйлты веритл, дыв йис вӑлупсы хураслад олӑңӑн арсыр верӑт уша павӑтл. Шӑлта юхи юхӑттал кемн Нияз нӑмӑсл аршӑк айкел хӑншты тӑм увӑс пелӑк мӑв па шуши мирӑт олӑңӑн, мӑта ӗх ин тӑмхӑлт вӑнты дыв рӑт ясӑңдала па йис вӑлупсы ширӑта катлӑслӑт.

«Ceometria Ugra» тӑхийн хур вӑты хӑннехӑя рӑпитты айлат хӑ **Антон Инкин** нӑхмӑс, муй ширн сырыя лӑв иши тӑмӑш экспедиция яңхӑс. Ин иши шив мӑнл па аршӑк хурамӑң хур вӑты нумӑс тӑйл. Ӗхӑт ши хурлад Россия луватн вӑлты хуятӑтн арсыр тӑхетн вантдыйт па уша вердыйт, муй хурасуп хурамӑң Югра мӑв вӑл.

Владимир ЕНОВ

Интернет-ӗвӑлт вӑтум хур

Ар пұш мұң ханты газетаевн төса ёнтасты ими Агафья Александровна Волдина олдың ханшсұв. Тәмхәтл ма дұв эвел Галина Семёновна Волдина олдың путәр төлум. Тәм ими пида па Манстәр вошн вөтаңа йисум. Интәм дұв Тюменьн вөд па Увас мир культура төты имет пида арсыр вошата, көртата яңхад па шуши мир шүкшәты верата вөндтәд.

Аңкел эвәлт шүкшәты верата вөндтыдәс

Галина вөщ тыләш 9-митн 1965-мит одн Вөн Аңклум вошн сема питәс. Дыв семьяедн няд няврем вөс. Галина щиты ай олдал олдың нәмәдмәслә:

– 1960-1970-мит олатн Вөн Аңклум вошн шуши мир рүщ дәмәтсүхәтн яңхсәт. Аңкем тәм воша Моим көрт эвәлт юхтәс. Хурәт вантсум, Моим көртәң мир худна ханты мир дәмәтсүхәт тайсәт. Вөн Аңклум вошн тәп Екатерина Ивановна Хаймазова па Ульяна Ивановна Пендыхова ханты ернасәтн па щашкан сәхәтн яңхсәт. Аңкем вейт, пуркайт ёнтәс, иса Тюменской область эвәлт арсыр ёх ёнтум пуркайт вохсәт. Щирн иса пурайн мұң хотэвн кепләт, вұды сухәт вөсәт. Яма нәмдәм, аңкем пұт кавәртәд, мұңев лапәтләдә па имухты ёнтасты омәсл, иса пурайн ёнтәсәс.

И хур шиваләсум – ма – ай эви вұды пида долдлум, щирн ши пурайн вұдәт худна тайсийт. У.И. Пендыхова па Е.И. Хаймазова 1970-мит ол вөнты вұдәт лавәдсәңн. Мұң семьяев ши пурайн вұдәт ән тайс.

Ашкола нулевой класан имухты дұңәтты вөндтәйлсум. Киникайт дұңәтты хотн ар киника вұсум. И пұш щата рәпитты ими лупас: «Нәң, алпа, тәп хурәт вантләдн па юхды ши мәддан.

Г.С. Волдина

Интәм киникайт вұя па елды мәнәма лупа, муй олдың нәң дұңәтсән». Елды щиты ши версум. Ма ши пурайн Сусанна Георгиевская ханшум «Галина мама» немпи путәр дұңәтсум па ши олдың путәртсум. Щирн ши юпийн муйкем арат киникайт вохсум, ши аратн мәсыюм.

Дұв нивл класс етшуптумал юпийн Тәпәд воша мәнәс, щата хот нерты вера вөндтыдәс. Рәпата лавәрт, щирн рәпитты ән питәс. Елды индустриально-педагогической техникун яма экзаменәт мәс па вөндтәйлды питәс. Ши юпийн айдат Галина Тюмень вошн нявремәт тайты неңа рәпитәс. Щәлта Андрей яед йиңка питәс па аңкелн юхи вохсы. Вөн Аңклум вошн

Галина иши нявремәт тайты неңа рәпитәс.

1992-мит од вұш эвәлт Манстәр вошн вөдты па шуши мир культура хотн рәпитты питәс. Тәта Г.С. Волдина мастер-методиста вөс, щиты рәпатайл олдың путәртәс:

– Мұң хушева хәлум хуят рәпитәс, мұң ванкүтлы ай көртәта яңхсұв, йис путрәт, моньшәт, арәт нух ханшсұв, көртәң мир арсыр шүкшәты верата вөндтәсұв.

Лұң пурайн нявремәт пәта «Хәтләң ёши» немпи рүтьшәты хәр ләшәтсұв. Щәта нявремәт ханты ясаңа, ёнтасты, сәк кәрәтты па па шүкшәты верата вөндтәсұв.

Хәнты мұң хушева рүщ ими Зинаида Михайловна Чеснокова

рәпитәс, дұв ханты арәт ариты па якәт якты тәхи ләшәтәс. Мұң Григорий Лазарев стихәт эвәлт арәт версұв, арисұв, щитәт Тамара Васильевна Диодорова рүщ ясаңа тулмащәтәс. Мұң тәхевн рәпитты ёх шуши мир арсыр вәндтупсәт, емәңхәтләт ләшәтсәт.

Сыры мұң Новицкой шурас хә хотн рәпитсұв, 2010-мит одн мұң йидуп ләшкам хөта лүңсұв.

Тәм ханты не аңкел эвәлт арсыр шүкшәты верата вөндтыдәс, щирн иса хошл – вой сухәт, кепләт тәңәлдты, ёнтты, сәк кәрәтты, тыйты. Дұв верум пурмәслад пида арсыр вәндтупсәта яңхәс. «Ма вәлупсем хуваат арсыр ханты мир верата вөндтәйлдлум. Ям арат од юхды Ямал мұва Кушеват көрта яңхсум. Щәта Зинаида Лонгортова нявремәт пәта рүтьшәты хәр ләшәтәс. Ши пурайн вөн хуятәт па нявремәт тунты ләшәттты па ши эвәлт ан-сәнәт, воньщпәт, хинтәт, онтупәт па па утәт верты вөндтәйлсәт», – лупас Галина.

2015-мит одн Галина аңкел Агафья Александровна Волдина әнтәма йис. Тәм йинпәң-верәң имие 2019-мит одн 85 ода ләдн йис. Дұв вөн сема питум хәтләд вөнты ән вөс.

Галина Семёновна Волдина ясаң щирн, аңкел такды Манстәр вошн лавәрт вөдты йис, щирн тәняд Галина Илья пухл пида Тюмень воша касләс. Ин щата «Строитель» немпи культура хотн шуши мир верәт төты ёх пида рәпитәд.

Людмила
ГУРЬЕВА

Дапәт мәр рәт ясцевн арисүв

Мәнум газетайн «Рәт ясцевн арилум» немпи арәң, моньшәң па путрәң вәйтәнтупсы оләңән айкел хәншум. Тәм мосты вер оләңән елды хәншты ләңхалум. ООН немуп Генеральной Ассамблея кәшә ех поступсы ширн, 2019 – мит од – щит иса шуши мир ясңәт од. Щиты «Рәт ясцевн арилум» немпи арәң, моньшәң па путрәң вәйтәнтупсы тәм одн дапәт хәтл мәр ләщәтсүв.

«Хәтл» немуп Ас-угорской театр

18-мит хәтәлдн «Рәт ясцевн арилум» немпи вән емәңхәтл «Хәтл» немуп Ас-угорской театр тәхийн пүншсүв. Щикем ям етхот тывәс. Тәта ай пушхәт па ашколайн вәндтәйлдты эвет па пухәт, айлат неңәт па хәйт, вәндата ювум имет па икет хәнты па вухаль ясәңңәннән путәртсәт, моньшәт моньшәт, арәт арисәт, якәт вәндтәсәт, нарәсты юхәтн юнтсәт. Иса верн рәт ясәң сый

вәс. Сәмлүва щикем амтәна вәс!

Дыләң союмн пушхәт пида рәпитты вухаль не **О. Норова** дыв вәндтәтә тәхел рәпата оләңән айкел тәс. Щи тумпи уша йис, хуты тәм вухаль неңе стихәт хәншәл. И путәр мойң мира вәндтәс – мўңева амтәң хәләнтты вәс.

Хәнты мир поэтесса **М. Волдина**, профессор ими **Е. Нёмысова** па вухаль ясәңнән путрәт па стихәт хәншты вәна пелка ювум ими **М. Дви-**

нянинова хәнты па вухаль ясәңңән оләңән хурамәң путрәт ястәсәт па хәншум лўңәтты ардал лупсәт.

Елды «Торум Маа» йис пурмәсәт әкәтты хот рәпатнекәт ищи әмшә вәндтәсәт, муйсәр верәт дыв хушела ләщәтлйит, ләдн хәнты па вухаль ясәңңән мирава тәп унтас ат тәсәңн.

«Хәнты ясәң» па «Луима сәрпос» газетайнән кәшәйңән **Г.Кондина**, **Н. Вах** па увәс мир вәндтәтә верәт әхтйин кәшә не **Н. Костылева** ищи путәртсәт, муй верды, ләдн рәт ясцев елды ат вәс, ләдн пушәхлүв па айлат ехлүв әңки ясәңнән путәртты ләңхасәт.

Касум мир ясәң тәса вәты вәндата ювум хәнты имие **З. Лозямова** щиты лупәс:

**Хәнты ясцев арәң,
Хәнты ясцев моньшәң
Курмәң вўды иты
ясңәт күтн хәхәл.
Ясцев вәйман, сәмем
нямак...
Ясцев вәймем едем
хошум...**

Яна па, рәт ясәң – щит әңки ясәң, ащи ясәң! Щит арәң, моньшәң па путрәң ясәң! Рәт ясәң арсыр ясңәт күтн така шәшл, елды мәнд. Россия мўвн сот мудтас мир рәт ясңәтн путәртләт. Югра мўвн хәнты, вухаль па юрн ясңәт мет вулаңәт. Рәт ясәң – щит ясәң, мәта утн нәң нәмәсләң, ариләң па путәртлән.

Дыләң союм

Кимит хәтәлдн «Дыләң союм» немпи шуши нявремәт вәндтәйлдты тәхийн әктәшсүв. Тәта вәндтәйлдты пушхәт «Сәрипос» немуп арәң-якәң фестиваль алысәт. Сәмлүва шәңк амтәң вәс: нявремәт тәта не па

хә якәт, хәнты па вухаль мирңән арәт, нарәсты юх па торсаплүюх арсувәт, тунты венш пўпие якты верәт вәндтәсәт. Щи тумпи аканят әнтсәт, шуши мир нявремәт нумсәң юнтутәт вәндтәсәт па па әмәш йис верәт алысәт. Әхәт кашәң әвие-пухие ишәк непекн па мойлупсийн катлуптәсы.

Айлат ех рәт ясәң па культура верәт тәты тәхи

20-мит хәтәлдн «Торум Маа» йис пурмәсәт әкәтты хотн Юван Шесталов шәңәт музей хотн «Именитые богатыри Обского края» немуп нядмит киника мира вәндтәсы. Тәта тарнәң йис ләңх арәт хәншман вәлдәт. Вәрт арәт венгерской үчәной Б. Мункачи хәншум кимит киника эвәлт вўсы. Музей хотн рәпитты ими **А. Мехнина** путәр эвәлт уша йис, вухаль мир поэт ики Ю. Шесталов шәңәт вәдмәл нәпәт тәм путрәт киникая верты нумәс тәйс. Лўв вәйман тәйсәлә, тәм тарнәң путрәтн немәсыя йис вухаль ясәң әр вәд. Тәмәш Най-Вәрт арәң, йис путрәң непек вухаль мир поэт не С. Динисламова, научной рәпатнек Л. Панченко, мадьяр не Ю. Дмитриева, вухаль имет А. Мехнина, С. Ромбандеева па О. Динисламова әрн етәс.

Ищи хәтлән хәлум щосн Югорской университетн Увәс мирәт тәхийн «Айлат ех. Рәт ясцев ташәң» мирхот ләщәтсы. Сырыя Увәс мир тәхи хуша рәпитты айлат не **М. Глазова** дыв тәхел оләңән айкел тәс. Мосл ястәты, 2013-мит одн үчәной оса ех унтасн

«Югра дылнуптәты» тәхийн оләңмит пўш диктант хәншсүв

Нявремәт тунты веншәт верләт

ЮГУ хуша Увас мират тахи пүншсы. Кэщая тата Т. Дятлова вэд. Еша вэс тата шуши мир йис пурмасат акатты па шавиты ай музей дэщатсы. Щалта ёнтасты, сак каратты, тунты эвалт пурмасат верты хар рэпитл. Щи тумпи тата рэпитты айдат ханты не В. Костылева «Югра хэсыет» немпи яктыариты ёх кутн кэщая вэд.

Елды округ луваттын увас мир вэндтаты верат тэты тахийн рэпитты айдат не **А. Кожевникова** айкел тэс, мата тахийн айдат ёха ашкола юпийн Төрүм паты вэндтйлды рэхл, муйсар рэпитты тахет мет сырыя мослат па муй арат вухан нётупсэт ёша паватты шир вэд. Елды «Югра дыднуптаты» оса тахи кэщая **Людмила Алфёрова** акташум айдат ёха оса рэпата оланн путартас. Муйсар вэйтантапсэт, дунтупсэт, кэсупсэт, вэндтаты харат па па сыр-сыр мосты утат дэщатдйит, дэлн рэт ясцев дерамтты па путартты.

Ханты, вухаль па юрн яснатн путар ханшты вер

21-мит хаталн «Югра дыднуптаты» оса тахи ёх хотн мет оланн «Ханты, вухаль па юрн яснатн путар ханшты вер – 2019» дэщатсүв. Там одн мет сырыя оса верат тэты па айкелат дэщатты айдат ханты не У. Данило нумсан партупсы дунтас. Щиты мун вухаль мир писатель ими М.П. Вахрушева ханшум «Ай Юконда юхан хонанн» путар тэса дэщатсүв. Мосл ястаты, куш мун мет олан пун «Югра дыднуптаты» хотн нумсан партупсы ханшты актассүв, ияха дунатты ки, 16 ханнехэ путар ханшас: 10 ханты

хуят, 6 – вухаль.

Щалта етн пела «Торум Маа» йис пурмасат акатты па шавиты тахийн «Фоторетроспектива: обские угры» немпи вандтупсы пуншсы. Вантэ, йис хурат пела вантман шуши мир йис вэлупсы, йис верат оланн уша паватты рэхл. Мосл, дэлн Югра мун вэлты нявремдүв, айдат ёхлүв йис пура вуш эвалт там пура вэнты хоттел ёх вэлупсы, арсыр рэтат вэлупсы ат вэсат па елды давалман ат тайсат.

Дылан ясан

22-мит хаталн Югра мун дунатты хотн видео ширн «Дылан ясан» мирхота актасийдсүв. Тата округ луваттын рэт ясана вэндтаты хуятат нявремдал пида видео ширн мун пилэва путартты па арсыр верат оланн иньшасты веритсат. Щиты Югра мун нивл ашкола пида йилуп ширн путартсүв. Щит Ёмвош район Кышик карт ашкола – **Л. Дубровина** картан нявремат пида. Нуви санхум район Касум ашкола – **С. Каксина** айдат ёхлал пида. Кондинской район Шугур карт ашкола – **В. Вахрушева** 11 классан вэндтйлды эвет-пухат пида. Ягодной карт ашкола – **Е. Куликова** нявремат пида. Манстар район Ным Нярьёх картан ашкола – рэт ясана па литература верата вэндтаты нецнан **В. Яркина** па **Л. Карпенко** айдат ёх пида. Сэрханл район Угут карт ашкола – **П. Нюгломкина** Сэрханл ханты нявремат пида. Русскиная карт ашкола – **А. Орехова** айдат ёх пида.

Округ луваттын пушхат рэт ясана па литература верата

Шуши мир хураман ханшет одюпн ханшсат

Увас мир «Щол» немпи юнтутн юнтлат

вэндтаты нецат мун иса яма вэлүв. Ар пелак эвет-пухат пида мун ищи ванкутлы вэйтантайылдүв. Вантэ, Нуви санхум район Касум па Поднават картанн, Ёмвош район Кышик картан айдат ёх паты айкелат акатты па хур вуты немуп вэндтаты харат дэщатйидсүв. Интам нявремдүв вэншака йисат, там ванн елды вэндтйлды ши манлат. Мун шеңк дэхалүв, дэлн итэх айдат не муй хэ рэт ясан вэндтаты хуята па айкел дэщатты ханнехэ ат йис.

Муцева амтан, хути видео ширн «Дылан ясан» мирхота юхтум айдат ёх рэт ясанн путартты, ариты па якты яма хошлат. Щи тумпи «Ханты, вухаль па юрн яснатн путар ханшты вер – 2019» ищи мосман

тайлат. Ияха дунатты ки, там картан 100 мултас шуши мир нумсан партупсы ханшас.

Мун яма хэлантсүв, нявремат па дыв вэндтаты хуятлал пида самана путартсүв. Щалта уша версүв, хути кашан ашкола и нуша вер тайл – рэт ясан урок иса йира вусы. Там мосты вер факультативной щира дэщатсы. Щиты рэхл хэн? Муй ширн нявремдүв ханты па вухаль ясаннанн путартты питлат, тэс урок юкана факультативной ширн версы ки?

Иса Россия мун луваттын «Рэт яснат ол» ай кер тылащ 21-мит хаталн Ёмвошн пуншла. Тыв арсыр мират мойна юхатлат.

Ирина
САМСОНОВА

Вертутан вер дыднуптаты ланхал

Вертутан неңат ёнтаслат «Торум Маа» хуши

В.И. Пащанина пухал пида, Ёмвош, 2018-мит ол

Р. Ользина верум хуриан

Валентина Ивановна Пащанина (Алексеева) – хөрән ханты не, дүв Октябрьской район Шаншвош эвәлт вәд. Тәняд Ёмвоша пурмәсәт верты мирхота юхтыдәс, хута дүв пидала вәйтантайдсум.

– Аңкем Любовь Кузьмовна Алексеева иши Шаншвошн сема питәс па вәс. Ашкола юпийн дүв мәнем Игрим воша китсәлдә, хута ма социальной рәпатнека кәт ол мәр вәндтәйдсум. Өхәт ши тәхи ләп тәхәрсы па юхи мәнсум, пиркашека рәпитты питсум. Идатн вәтаң өх лупсәт, Шаншвош музей кәща не Наталья Владимировна Крюкова научной хуята рәпитты хәннехә кәншәд. Шив мәнсум, дүв мәнем рәпатая вүслә, шикүш ушәңа ханты вәдүпсы ән вәсем. Вантә, кәртәвн шуши мир вәдүпсы мирн юремәсы. Вантә, рәт ясәңән аңкем тәп дәйндал пида путәртәс, мүнөв ән вәндтәс. Дүв лупәс: «Нынанә чит ән мосл. Хән ма интернатн вәсум, мүн щәта сеңксыюв па рәт ясәңән путәртты ән есәлдсыюв». 2006-мит ол вүш эвәлт музейн рәпитлүм, Че-

лябинск вошн культура Академия хуши «Музеология и охрана объектов культурного и природного наследия» немуп вера хәт ол вәндтәйдсум. Интум Шаншвош музей Октябрьской музейно-выставочной тәхия кәрәтсы. Ши юпийн Н. Крюкова рүтыщаты мәһәс па хотәвн ма кәща па экскурсовод рәпитламән. Тәм йис вәнты музей катра хотн вәд, ши ут 1942-мит одн омәссы па пурмәсәт шавиты хот йит ән тайл. Муйкем өр тайлүв, щиты ши рәпитлүв, дәдн пурмәслүв ал шәксәт.

– **Нәң пурмәс верты хәра юхәтсән, алпа, ай пурайн вергут верты вәндсән?**

– Аңтә. Аңкем ән ёнтәсәс. Дүв тәп тәйс па упемсаңән минемн ай пурайн тәйтты вәндтәс. Щит пәты веккешы немәлт верты ән хошсум. Хән аңкем аңтәма йис,

тәйтты иса вудысум. Интум тәм хәрн ёнтәсты вәндтәйдсум па хүд сух тәһәлтты. Әмәщ вәс уша павәтты, муй щирн сух тәһәлтты мосл, дәдн рава ал тохәс. Щәлта муй щирн ваньщты. Щәта оләң пүш хүд сух эвәлт хир ёнтсум, атма версем. Интум вәдем, муй щирн яма ёнтты мосл. Тәм мирхот юпийн юдн хүд сух әкәтты питлүм. Ащем хүд велпәслад па мүнөв хүдн лапәтәлдә. Щирн, хүд сух әкәтты щир тайлүм.

– **Ши вер тумпи муйсәр верәта вәндтәйдты ләңхалән?**

– Тунты хурты па щит эвәлт пурмәс верты ләңхалум. Шәлта щәшкан сәх эвәлт пурмәс ёнтты дәдн вәндтәйдсум. Интум вәнты пүш верты ән хошлүм. Щәлта нумәс тайлүм – тыләщ мәр и пүш музей хотн неңат ияха әкәтты, дәдн дыв пидала ханты пурмәс верты. Ашколайн тәп сәк кәрәтты тәхи вәд. Хән Мария Зверева щәта рәпитәс, дүв нявремәт арсыр пурмәс верты вәндтәс. Ма сәк кәрәтты вер педы каш-

ды вәдлүм, мәнема ёнтәсты па тунты пурмәс верты әмәщ.

– **Кәртәһән хуятәт вергут верләт?**

– Па муй. Хәнши верләт па ёнтәсләт. Катра йис вәдүпсы вәты өх эвәлт тәп Галина Ивановна Трибус па Мария Герасимовна Зверева хәщсәңән. Интум тәм мирхота юхәтсум нумәсн тәя йис верәт уша павәтты па па хуятәт щитәта вәндтәты. Мирхот юпийн кәща неңән Приобье воша якты-ариты хәра китдыюм, дәдн щәта мир хүд сух эвәлт пурмәс верты ат вәндтәсум.

– **Шаншвошн рәт ясәңән путәртты өх вәлдәт?**

– Мария Зверева, Галина Трибус па Зоя Попова. Айдат өх ән путәртләт. Кәртәвн хәнты ясәң хулт вәтшәты вүша йис, ашколайн па ай пушхәт давәлты хотн нявремәт ши ясәңа ән вәндтәдйит.

**Реональда
ОЛЬЗИНА
хәншәс па
хуриән верәс**

Касум вош нявремәт

М.Н. Захарова

Ром па хуятәт пелды сәмәң не

Марина Николаевна Захарова (эви опраш немд Молданова) Нуви сәңхум район Касум вошн ашколайн нявремәт вәндтәты неңа 2004-мит ол вўш эвәлт рәпитл. Мин мәнум олн вәй-тантыйлдсумн па рәпатаел олаңҢн путәртсумн.

М. Захарова Касум вошн 1976-мит одн ай кер тылаң 17-митн сема питәс. Аңкед-ащел вўды лавәлсәңҢн, щирн Марина ашколайн вәнд-тыйлдмалн интернатн вәс. Класса 20 няврем яңхәс, дыв Тәрумдор вош, Вўтвош, вәнт шушет эвәлт вәсәт.

1995-мит одн лўв ашкола етшуптәс па Ёмвошн Нижневартонской педагогической институтн вәндтыйлдты питәс, щи пурайн Ёмвошн щи тәхи филиал вәс. Щәта ищи лўв шу-

ши хуятәт пида вәнд-тылдәс. Хәнты ясәңа вәндтәты неңәд Валентина Соловар пида лўв киника пәты хәнты мир моньшәт па путрәт ләщәтәс. Айдат ех олаңҢн педагогической колледж хотн, щәлта бизнес центр хотн вәндтыйлдсәт. 2001-мит одн Марина диплом непек еша холумтәс, рәт ясәң, рўщ ясәң па литература вәндтәты неңа йис. Касум воша юхәтмалн ашколайн рәпитты тәхи әнтәм вәс, щирн лўв киникайт

лўңәтты хотн рәпитты питәс. 2004-мит ол сўсн ашколая юхтәс. Лўв «группа продленного дня» тәхийн нявремәт пида рәпитл. ОлаңҢмит олаңҢн лўв ветмит па хәтмит классәтн нявремәт вәндтәс, 2007-мит ол вўш эвәлт па ин вәнты – 1-4-мит классәтн. Лўв путәртәс, муй нявремәт пида хәтл мәр верләт: «Ветмит урок юпийн нявремәт ма хущема юхтыйлдәт. ОлаңҢн дыв деләт, щи юпийн мўң ким мәнлўв. Нявремәт пида юнтлўв. Щи юпийн ашколая юхәтлўв, олаңҢн дыв арсыр епләң ай нянят пида шай яньшләт, щәлта хәлүм щос пурайн мўң ашколайн юхи миюм заданияйт верты олаңҢтлўв. Нявремәт мулты вер ашколайн уша ән павәтсәт ки, ма дывела йилпа щи олаңҢн ясәң тәлүм. Тыв иса нявремәт ән яңхләт, вантә, итәх пушхиет аңкидал-ащидәл рәпитләт па юдн нявремәт урокләл пелды вантты щир ән тайләт, щи пушхиет ма хущема юхтыйлдәт».

Щи тумпи нял ол мәр Марина Николаевна и класс хәнты ясәңа вәндтәс (олаңҢмит класс юпийн нялмит класс вәнты). Тәм одн Касум

вошн пушхиет рәт ясәңа ән вәндтәлийт. Щи олаңҢн лўв щиты лупәс: «Тәта Софья Максимовна Каксина хәнты ясәңа нявремәт ар ол мәр вәндтәс. Ма тәп и классән пушхиета рәт ясәң тәсум. Щәта 24 няврем вәс. Мәнема әмәщ вәс дыв пида рәпитты. Дыв ищи әмәща урокләма яңхсәт. Пушхиет рәт ясәң хәлдәт, хәнты ясәңа яма путәртләт. Әмәщ, хути рўщ нявремәт ищи яма вәндтыйлдәт па тәса хәнты сыйт путәртләт. Ма дывәт лапәт мәр хәлүм щос вәндтәсум. Нявремәт пелды вантсум, итәх хәнты пушхиет яма вәндтыйлдты ән ләңхәләт, щи кўтн рўщәт яма иса хәнты ясәңа туса павәтләт. Мосл лупты, ма дывәт йилуп алфавит буквайт пида вәндтәсум, дывела щит ям. Вантә, дыв айт, муйсәр буквайт сыры вәсәт, дыв ән вәләт».

Марина Николаевна 1999-мит одн икия мәнәс, щит хәнты хә Сергей Петрович Захаров. Лўв ар ол мәр автобусн рәпитәс, Касум вош мир Нуви сәңхум воша па юхды пелды тәтыясәл. Лапәтхушьяң ол щиты рәпитәс, 2017-мит одн предпринимательства лап тәхәрсәл. Лын кәт няврем енмәлтсәңҢн. Саша вән пухән ихушьяң класс етшуптумал юпийн Тюмень вошн нефтегазовой колледжән вәндтыйлдты питәс, ин кимит курсән вәл. Яна эвән ин 10-мит классән вәндтыйлд.

Марина айтәдн тыйты вер пелды сәмәң, щи тумпи сәк эвәлт хурамәң тўрлопсәт верл. Ма имет емәңхәтл вўраңҢн ләңхәлүм, ләдн лўв хотәң ехләл пида яма, тәдаңа, уяңа ат вәс. Кашәң хәтл лўвела амәт, уй ат тәл!

М.Н. Захарова хоттел ехләл пида

**Надежда
РАГИМОВА**

Юхан хантэт эви

Там Юхан хантэт эви Наталья Ачимова пида ма вейтангыйдсум па путремасум Сэрханл вош шуши мират рэпитты тэхийн. Лүв мәнема вэлупсэл па рэпатайд олаңнан ясәң төс.

– Ма Ай юханән Ачимово олаңмит немуп көртән Сэрханл районән сема питсум. Ши тэхийн, вантэ, тәп Ачимов рәт хәннехуятт иса атәлт ширелн йис пурайт вүш эвәлт вәлдәт. Имудты ишән ма немасыя ащем эвәлт инычмәсем, муй пәта мүн шимәшч опраш нем худыева тайлүв. Лүв тамиты мәнема лупас, хути нуви хон вәлүм йисн мүн хантылүв хуши непекәң рүшәт юхәтсәт па муй арат па муйсәр немуп хуят тәта вәд, иса араттелн нух хәншты пиньшәсәт. Ин хә няврем мүн рәт ёхлүв эвәлт рүшәта тәп шиты юхды пелды нөхмәс: «Ма ачим мок, шит Ай юхан хантэт путрупсийн «ма ащем няврем». Шит пәта мүн ши вүш эвәлт Ачимов опраш нем тайты питсүв. Юхан хантэт, вантэ, вүды иса ән тайсәт, дыв хүд па вой велпәсдәсәт па воньшумут әкәтсәт.

И пүш 1996-мит одн мүн Ачимово вәнт көртәва тухлән хоп юхтәс. Ши тухлән хопн юхтум хуятт нявремәт әшколая әкәтты питсәт. Ма иши дыв пиләда вәндтәты тәхия вүратты вүянтсум. Тәп әңкем ши пурайн мәнема шиты нөхмәс: «*Нәң хулна ай, нәңена тәп хәт ол, еша вәнашәка йилән па мәнлән вәндтәйлды!*» Ма ишипә әшколая мәнты вүратсум па шәдла әңкем есәлсаюм. Ши одн вәндтәк аңкем па упем пида мүн тухлән хопн Угут вошәң күтуп әшкола-интерната вәндтәйлды ши тәсыюв. Кәтдем лапәт мәр мәнема интернат муй әшкола хотнәнән иса кашәң вер әмәшч вәс. Ши вер юпийн па шеңк мәремәты питсыюм па сәмемен муй нумсемен юхи тәдсыюм. Вәнт көртәвн мүн, вантэ, муй ширн ләнхасүв, иса шиты вәсүв. Тәта па пура юхәттийн дөтыяньшты, вәндтәйлды па идудты мосл. Ши киньша нәң дәнхаты ширенән иса вәдты ән веритлән. Ши тумпийн рүшәсәңән мүн ән па хошсүв. Юдн, вәнт көртәвн, худыева мүн ясәвн иса путремәсүв.

Н.А. Ачимова вурча нс як еманхәтәдн вәндтәд

Айдтыева мәремәты верем юремәсем па вәндтәйлды питсум. Мосл лупты, хути ши одн мүн велдчи юхтум нявремәт, рүш ширн нулевой, классән мет ар пух па эви вәс. Немудты пурайн Угут вош күтуп әшкола хуши ши арат ай няврем ән па вәндтәлсәт атәлт класс хуши. Араттелн 45 хәннехә вәс па шит пәта илөм партайн хәлүм хуят омәссүв. Мүн рүш имийн Лидия Николаевна Каширинайн олаңмит класс вүш эвәлт вәндтәсыюв. Лүв немасыя хәнты нявремәт ияха әктәс па тамиты мүн олөвн путәртәс: «*Вәнт көртәң ай пухиет па эвиет пида мәнема шеңк әмәшч рәпитты. Дыв ромәт, кашәң вәндтәты верел пелда сәмәңа вәлдәт*». Тәта мосванән ма тәп уша версем, хути лүв пенсияя мәнмәл. Ма ширемн, шеңк яма лүв мүнөв тайсәлэ па вәндтәслэ. Рүш ясәңа иши әшколайн вәндтәйлсүв. Вәншәк классәтн мүн лүв эвелдн ишиты едды вәндтәты питсыюв. Шит пәта ин мүн лүв эвел әшколайн әңки юкана иса тайлэв, Лидия Николаевна – әшколаин әңқанкя лүңәтлэв. Шәдла 2007-мит одн Угут вошәң күтуп әшкола-интернат етшуптасум.

Елды ма Угут вошәң рүшәтты хотн «Питяр юх» якты-ариты тәхийн рәпата мушәтсум. Вантэ, иса ай пура вүш оләт эвәлт мәнема

сыр-сыр якәт якты муй хәнты арәт ариты шеңк әмәшч вәс. Шимәшч вер унтасн әшколайн вәндтәйлдман кашәң пүш вошәң рүшәтты хотн «Питяр юх» тәхия арсыр якты-ариты вәндтәпсәт верты яңхсум. Ши тумпийн, хута кәпа мүн вошәң хәннехуятлүв концертәт ат версәт, ма иса кашәң пүш лывела нөтсум. Мосән, шит пәта арсыр мир едпийн ин тәмхәтл вәнта як ширәт вәндтәты муй арәт ариты мәнөм әмәшч па әд хәннехәя кәш верлүм. Ши 2007-мит одн вәш тыләшн ма финно-угорской мүйтел мират «Шумбрәт, Финно-Угрия!» немуп еманхәтәда Саранск вөн воша яңхсум. Ши пурайн, алпа, хәт шурәс мултас арсыр мир хәннехуятт Саранск вош күтуп хәрийн ияха әктәшйлсәт. Мүн елпөвн Россия мүйев Президент Владимир Владимирович Путин, Финляндия муй Венгрия хон пелкәт хоннән омәссәт па вантсәт, муй ширн мүн якты-ариты хот ләшәтсүв. Ши пурайн ма мет олаң пүш ши арат мир едпийн етсум па «Ай Варвара» немуп мет сәмәңа тайты хәнты арием арисум.

Од мәр ма Угут вошәң рүшәтты хотн «Питяр юх» якты-ариты тәхи кәшәя вәсум па рәпитсум. Әхәт рәт ясәң па литература вәндтәты ширн Югорской университәта 2008-мит одн мәнсум. Ши тәхийн тәп ол мәр вәндтәйлсум. Юдн яюм әнтәма йис па әңкемн вәнт көртә юхи вохсыюм. Вәнт көртән иса 2013-мит ол вүш вәнта вәсум. Иши одн Ёмвоша юхәтсум, Ас-угорской «Хәтдые» немуп театр тәхийн рәпитты питсум. Ши якты-ариты хотн иса ван хәтлуп тыләшч 2017-мит ол вүш вәнта рәпитсум. Шәдла ши тәхи эвәлт пүңда мәнсум па еша Ачимово вәнт көртәмен вәсум па рүшәтсум.

Вөн кер тыләшн 2018-мит одн ма тыв рәпитты юхәтсум. Там тәхийн мүн ар пеләк арсыр хәнты мир хурамәң дәмәтсүхәт әнтлүв. Ши вулаң вер тумпийн тәм тәхийн ишиты сыр-сыр увәс ёхлүв еманхәтләт иса пориләдыйт. Ма, вантэ, хүв күт ән ки яклүм муй ән ки ари-лүм, шимәшч вер такды шеңк мәремәдыюм. Тәта еманхәтләт пурайн мүн концертәт иса вошәң мирәта вәндтәлүв. Шит пәта ма, ширемн, мәнема шеңк ям па мосты вер ин юхи хәшум ол тәта мушәтсум.

Владимир ЕНОВ

Г.П. Пяк рәпатайн

Г.П. Пяк

Лапкайын тынесты неңа рәпитл

Тәрум ащев хәтлән хәтлән верталн, мелка йитыйн иса мўвәтн ай кер тылән 8-мит хәтлән имет емәнхәтл постәды. Хәнты мир неңәт ин арсыр тәхийн рәпитлән. Ма ләнхалум тәм пўш хәнты ими Галина Петровна Пяк (эви опраш немд Вагатова) олаңән хәншты. Лўв Нуви сәнхум районән Тәрум дор вошн ар од мәр лапкайын рәпитл.

Галина Амня вош ашкола 1987-мит одн етшуптәс. Ши юпийн Ёмвоша лапкайын тынесты неңа вәндтылд-ты мәнәс. Щәта од мәр вәндтылдәс. Непекәна ювмал юпийн июхды рәт мўвда юхтәс.

– **Путәртә, муй тәхийн рәпитты олңитсән?**

– Ма мет олаң Амня вошн нянь тыныты лапкайя рәпитты вўсыюм. Щәта сыры тынесты неңа нәтәсман вәсум. Ёхәт лапкайын пиркашек неңа питсум. Щиты рәпиттем күтн Амня вош рыбкооп кәща ики Вагиф Рагимович Агасиев мәнты ай тәхет потты тылән 6-мит хәтлән 1988-мит одн Тәрум дор воша китсәлән.

– **Галина, нәң муй вўрн Тәрум дор воша вәндсән?**

– Мет олаң тыв юхәт-мемн нәмәссум, кәт од мәр рәпитлүм диплом непекем хўват па июхды мәнлүм. Ин тәмхәтл Тәрум дор вош лапкайын

31 од мәр тынесты вән неңа кәпәртлүм. Тәта икия мәнсум. Олаң пидем пида хәлүм няврем енмәлтсум. Вән эвем Ольга Нижнесортымской вошн рәпитл па вәд. Вячеслав пухем Нуви сәнхум вошн вәд мўв вуй нух талты тәхийн кәпәртәд. Щерки пухем 15 ода йис, ашколайн 9-мит кләссән вәндтылд. Худна нявремдам айшәка вәд-мелд икем әнтәма йис.

Олаң мәнүм юпийн Александр Молданов пида мин яха мәнсумн ин кәт няврем енмәлдүмн. Светлана эвемн 12 ода йис, ветмит классән вәд, Михаил пухема 8 од кимәт классән вәндтылд, дын Амня вошн ашколайн вәндтылдәңән па интернатн вәдләңән.

– **Тәта арл пеләк мир юрнәт, нәң муйсәр ясәңән дыв пидада путәртлән?**

– Тәрум дор вошн вәдты юрнәт худыева

яма хәнты ясәң тайлән. Ма иса юхәтмем вўш эвәлт дыв пидада рәт ясәемн путәртлүм. Ищи-па ши пәта ма юрн ясәң ән вәндтәсум.

– **Галина, еша путәртә, нәң муйсәр хоттел әх күтн енумсән?**

– Ащем – Пётр Николаевич Вагатов, войхўд вәдпәсләты каркам хәннәхә вәс. Әңкем Мария Михайловна Вагатова ин Наталья ай эвәд па Степан вәңд пида Амня вошн вәд. Дын ар од мәр Касум совхос ташәтн рәпитсәңән. Эвәң-пухәң хот енмәлсәңән.

– **Галина, рәпата тумпи па муйсәр верәт нәң тайлән?**

– Мәнәма әмәщ хошум мўв арсыр воньшумутәт енмәлты. Тәта яма огурцәт, помидорәт, клубникайт, картәпкайт, морковкайт енумлән, тәп дывты яма вантылд-ман тайты мосл. Ши тумпи Тәрум дор вош нәрмәң па хәр мўв ши пәта мәрәх яма вәд. Щәдта вәщ тылән сәвупсы дор пўңәдн әкәтлүв. Сўсн тәта әхум воньшумут яма вәд.

Галина Петровна мин путремин сухнум кемн лупәс:

– *Ма кашәң Тәрум*

дор вошәң хәннәхә яма вәдлән. Щәдта щос щирн нем хәнты ән рәпитыйдсум, хән лапка мосл пўншты имухты пўншлән. Тәта вош пўңәдн ар хуят вәнт кәртәтн вәдлән. Дыв итәх пурәйн рўтьшәты хәтлән юхтыйлдәт. Ма дыведа имухты лапка пўншлүм. Лапкаев дегутн тухлән хопн Нуви сәнхум вош эвәлт тәтылән. Хәлүмьяң и од рәпитты мәрәмн арсыр вер вәс. Вертолән шәңк лавәрт дегут тәты. Итәх олаң мўң сора дегутлүв хуладәт. Ин аршәк дегут тәты питса. Лапкаев ин яма арсыр дегут тайл.

Тәм ванән Галина Петровна 50 ода йис. Мўң лўвәда вўщәң ясәңәт китлүв:

– **Каркам ешуп, каркам кўруп ешәк Галина Петровна! Нәң сема питум хәтләнә ләнхалүв лупты:**

Уяңа, пищаңа ар од нәң нявремлән па пидыен пида вәдә.

Енмум мўвиенән, елды шәшты әрән ат мәлдыңн!

Найн-Вөртән лавәл-ман ат тайлән!

Хўв йис, хўв нәпәт тынәң хәннәхуятәв вәдә!

Ульяна ДАНИЛО

Парасковья каркам эви

Ма тата Прасковья Тимофеевна Неттина олаңан ханшлом. Лүв сэма питас 1936-мет талдн Вошрэн ов куртан.

Ащел Тимофей Андреевич Новьюхов, омел Мария Алексеевна Новьюхова. Лялдь пөрайн ащел дяля туса, няврэмдал па нэнал хощи ёхи ант ёхтас, дялдь харн паратса. Няврэмдал шукашман энёмсат. Омел атэлт рупитас, вет няврэмдал энмалтуман, мурта шук тувмал.

Парасковья эвиел айтэлдн рупитты питмал, Абрам яйл хулд велпаслаты бригадайн. Ши рупата кен антөм. Талдн порлийн енк шукашты, енк нөх амартты, няр ёшн хулд вүты мосл. Ёшят ишки йинк элты хулд похлат, нюдомдал холопн вура маншилайт. Лүнан пелца күтн, рүв күтн холпат хатл маркат пүш вантты мосл. Ши пөрайн мотор антөм вус, саран хопн па ай хопн холпа янхсат.

Күш даварт вус, Парасковья хулд велты планал иса нөх павтыдыслэ. Тухал пүш ипуляң кат план арат хулд мощатыйс. Ар ишаак нэпекн район, округ, область элты мийман тайла.

Ёхат хуя манмал юпийн куртан рупитты питас. Колхоза кат довн төрн талас, төрн верас, пусты мисат тайс. Турах кяши юпийн ашколайн хотхар дөхитты неңа рупитты питас. Ёхат па колхоза рупитты ёхды вохса. Ша́та ай мисат энмалтуман вус.

Прасковья Тимофеевна иса пөрайн яма па каркама рупитас. Иса лүв ишаакса, ишаак нэпекн мийман тайла. Лүв ар пүш депутата Тэка па Сүматвоша пирыдыман вус.

Ши тумпи па шеңк каркама верантас. Ям юл морта ёнтас. Пунан сөх юл муй ша́шкан сөх юл – иса ёнталдаслэ. Тунты элты пөрмасат, сак элты пөрмасат муй па амп пун элты тыйты пөрмасат – иса лүв каркам ёшналд верты хошсанан.

Икел антөма ювмал юпийн Прасковья Тимофеевна вет няврэмал атэлт энмалсатлэ. Вой-хулд вулмал хуват едн тайс, төрн войлада верыдыйс, ёхи талидыйс, тўтыох сопасдыйс. Ху рупата муй нэ рупата, лүв иса верыдыслэ. «Ветеран труда» нэмн мийман тайса па няврэмдал вўраңан мевд посатн мойдыса.

2000-мет талдн Прасковья Тимофеевна антөма йис. Лүв ёнтөм хөраман ернасал, ша́шкан сахдал умашлөман рутлалдн луматлийлдайт. Ин лүв няврэмдал, хилдылад вулдат. Ширн Прасковья Тимофеевна нумла, лүв верлад елды тулайт.

Там стихотворением Прасковья Тимофеевна олаңан ханшсэм.

Парасковья каркам эви

Щащем эви, пуляң эви.

Щащем таём атэлт эви.

Парасковья каркам эви.

Атэлт нэмпи вун лүв эви.

Манэм ищи энмалтыслэ,

Манэм ищи лапытыслэ.

Тус юлдн вулмал хуват ёнтас

Прасковья Тимофеевна упилал Татьяна Михайловна па Анисья Дмитриевна пида. «19 партсезд» нэмпи колхоз хулд велты нэналт. 1955-мет талдн

Ша́шкан сахат па ернасат.

Кашаң верл умща верас,

Кашаң верл яма тыйс.

Са́каң нират, ёрн хират.

Сэвөм вайт, йиндят, пўнаң сахат,

хошум вайт, Ху молщанят, пўрка

вайт верты хошас, яма тыйс.

Колхозн арсыр верат верас:

Мисат пусас, ай мис тайс.

Хулд колхоза морта велас,

Планал иса тарматыйс.

Едн няврэмдал энмалтас,

Вой-хулд ищи атэлт тайс.

Хулща щи арат юр лүв вуйтас,

Хулща щи арат щом лүв тайс.

Ширн омелдн арн верса:

«Парасковья – эвием, Парасковья –

тюпием.

Ма эвием-эвием, ма тюпием-тюпием».

Ин лүв антөм, туп лүв нумла

Рут ёхдалан, курт мирлалан.

Каркам ёшн ёнтөм сөхлал

Еманхатл, ям пөрайн Иса луматлилдэв

Па ям ёхдал вантоптыялдэв.

Ши вўраңан мўн ястэлүв:

«Пумашипа» нявлэк ясан,

Хўв па елды ат нумлайн

Эвиданан, хилыланан.

Зоя НОВЬЮХОВА

Тэк курт

Хәтл етты пеләк мўвн вәдты упеңән

Ёмвош округ хәтл етты пеләкн Нижневартской мўвн катра Урьева ай вошие вәс. Щәта шуши хәнтәт рәт ёх Лабанов, Лисманов, Ганжеев, Данков вәсәт. Катра йисн шит мирәң вошие вәс. Людмила Николаевна па Валентина Николаевна Урьева немуп ай вошн сема питсәңән па енумсәңән.

Вән упи

Людмила Николаевна Тайлакова лупәс:

– Катра тәта Урьева вош вәс. Аңкемн Таисия Ефремовна Лабанова щәта ай мис енмәдтман па мисәт пәсты неңа рәпитәс. Ащемн Николай Алексеевич Лисманов вой-хүд велпәсдуман па вәнт шуши вантыйлдман вәс. Кәтра тәта вухсар енмәдты вошн ар ханты ёх рәпитсәт. Щәлта вошев ләп тәхрумән хәшум мисәт, вухсарәт Локусово кәрта тәсыйт.

Щи оләтн дыв енмум Урьева вошел кимәлн йилуп мўв вуй нух талты

ёх вән Лангепас вош версәт. Тәм мўвн вәдты хәнтәт ши вош Ләңки поста алысәдәл. Щит дыв яснелн пост юхан питл, щиты Лангепас нем вош тайты питәс. Людмила Николаевна Тайлакова Нижневартковск вошн ашколайл етшуптумал юпийн Лангепас вошн «Урьевская» немуп линейной производственно-диспетчерской станция хуша арсыр утәт па тухдәң хопәт лавәдман рәпитәс.

Ин дўв тәм вошн нявремләд па хилыдал пида вәд. Няд няврем

енмәдтәс. Айнара эвел мәшитл па дўв рўта аң шәшийл. Щиты нивл од мәр и лота питман вәд. Юлия эвиел кәт няврем тайл. Евгения эвел Уфа вошн вәд. Людмила Николаевна икел хўвәншәк аңтәма йис. Щиты дўв хилыдала па нявремләдә нәтәсл иөрн яха вәдләт. Хилыдал ванкўтлы дўв хуцәла хәшийлдәт. Дыв арсыр ханты мир емәңхәтләта яңхләт. Щәлта вошелн «Каркам ёш» немуп хәр вәд. Щәта Маргарита Филипповна Заяц нявремәт ариты, якты па ёнтты, сәк кәрәтты вәндтәлә. Хилыдал щив яңхләт. Дывела шеңк әмәщ арсыр хәншет оләңән уша верты. Товийн мир вурна емәңхәтлә әктәшийлдәт, хилыдал арсыр ущхуль верәт ләщәтләт.

Ай упи

Валентина Николаевна яснәт эвәлт уша йис, дыв аңкел па ащел нивл няврем тайсәт. Лын шеңк сыры аңтәма йисәң. Шәкащты хәшум нявремиет имухты щәшелн вўсыйт. Щиты

эвең-пухәң хот дўв енмәдтсәлә. Щи каркам имие ин тәмхәтл вәнта хилыдалн нәмла.

Валентина Николаевна нәмәдмәслә:

– Дўв хот войт: мисәт, ошәт, щижурекәт тайс. Ма аң па вантыйлдсем, хән щәцев ўд па хән нух питыйл. Мўң яха турна яңхийлдсўв. Кәрәщ пайт омсыйлдсўв. Мет ям аләная турн сәвәрт. Хәнәл пурайн, вантә, турн худна йиңки па депәт па кен сәвәрт. Щәлта рәпатаев вертәв юпийн щәцев епләң шәмши шай мис есум йиңк пида верл. Ин ма иши хиләңа йисум, тәп худна нәмлем щәцем верәнтум епләң шай.

Мўң ванкўтлы яха холпитты яңхийлдсўв. Щәлта сўсн воньшумут воньшийлдсўв. Тәмхәтл мин упем пида тәп кәт хуят хәшсумн. Яйлум па апшидлумн хўв пәнта мәнсәт.

Ин Валентина Николаевна Лангепас вошн вәд. Дўв икел пида вет пух енмәдсәңән. Нявремләд вәна йисәт, тәп икел шеңк сыры аңтәма йис. Ин хилыдал пуньхимаң вәд. Ай ёхдал тыйты вәндтәлә. Дыв яха вәнт шушия хўд няшты, воньшумутәт әкәтты яңхләт. Хилыдал шуши мир арсыр емәңхәтләтн тәта ханты арәт, якәт ёха вантәләт. Дыв Лангепас вошәң хәнтәт пида ванкўтлы яха әктәшийлдәт. Мурта рәт яснелн путәртләт, якләт, ёнтәсләт па тыйләт. Щиты кўтәлн ям нумәсн хәтл етты пеләк мўвн вәдләт.

Ульяна
МОЛДАНОВА

В.Н. Лисманова

Л.Н. Тайлакова хилыдал пида

Юхан хантэт пурмәс верл

Анжела Обирина кутулун. Ёмвош, 2017-мит од

2017-мит одн «Международный конгресс традиционной художественной культуры: проблемы фундаментальных исследований народного искусства» немуп мирхот вәс. Ши пурайн Анжела Обирина КТЦ «Югра-Классик» хотн неңәт сапәд лак ёнтты вәндтәс.

– Тәм мирхота «Хантыйские воротники юганских ханты» немуп путрупсы путартты йисум па тәта неңәт юганской хантәт ширн сапәд лак ёнтты вәндтәдүм. Шитөм юдн верты олңәтсум, тәта вой сухәт донән ияха ёнтләдләм. Юганской хантәт катра йис вүш эвәлт донән ёнтләт. Хуйтат вүт кәртәтн вәдләт, дәмтутлал тәп ши сухумн ёнтыйлдәт. Тәм дондам мәнәма Анна Николаевна Бисеркина аңқаңкөм верәс. Лүв 2016-мит одн 85 ода йис, Угут кәртән вәд. Ма лүв эвәлтада вәндтыйлдүм, арсыр ут олңән лүвөл иньшәсдүм. Йис ширн

ольпәт верты мәнөм иши вәндтәс. Хән мулдты утәт юврая верлүм, пулыя ки тывләт, иса ши олңән лупл. Тәм сапәд лакөм олңәдты едпийн лүвөл иньшәсдүм, муйсәр вой сухәт эвәлт шит верты рәхл. Лүв лупәс, онтатәр эвәлт ёнтты рәхл, арсыр вой сухәт эвәлт иши яма тывл.

Интум ханты мир вәдупсы вәндтәты музейн Лянтор хуши нявремәт вәндтәты тәхийн рәпитлүм. Шив ванән вәдты эвөт, пухәт па олңмит ашколайн вәнд-

Анжела Обирина (Караева) – «Лянторский хантыйский этнографический музей» хотн художник-конструктор немуп неңә рәпитл. Лүв мастер народных художественных промыслов Югры нем тәйл па тәса вертут вертал пәты Ёмвош округ – Югра кәшә не премияйн катлуптәсы. Анжела Егоровна Лянтор вошн вәд, ветхушъян мулдас ол «Катлыды» (касум хантәт ширн «Хәтлые») немуп тәхийн эвөт па пухәт юганской хантәт пурмәсәт верты вәндтәд. Ши не нөдам па вошәтн, мүйәтн вәндтупсәтн па вертутәң хәрәтн вәдләд, тәс пурмәсәт вертал пәты ар пүш кәсупсәтн нух питыләс.

тыйлдты ай ёх юхтыйлдәт. Ханты нявремәт Лямино интернатн вәндтыйлдәт, шит пәты мүй хотэва яңхты шир ән тәйләт. Кружокн ашкольникәт сәк кәрәтты па хәншет ёнтты вәндтәдүм. Пурмәс верты мәр дыв ханты вәдупсы олңән арсыр ут уша павәтләт. Вертут верты ими Ольга Ивановна Колыванова итәх пурайн юхтыйл па мүйөв арсыр вера вәндтәд.

Сыры, хән вертут верты хотн рәпитсум, йиңки лүй хирәт ёнтсум. Ши хира ёнтәсты пурмәсәт пундыйт. Ед

касәдты пурайн ши хире пәнән тәты кен вәд. Вантә, лүвөда ар тәхи ән мосл. Шәлта мүй мүйөвн интум вәнты йиңдәт ёнтдыйт, дыв вәнәт па касәдты пурайн тәты турас верләт. Ши тумпи мүй нөдлүв сурмәң нирәт ёнтләт. Ад вәдты каша шитәт нух ән дәмтыйлдыйт, тәп хән шуши ёх вән кәрта юхтыйлдәт.

– Конгресс хурасуп вөн мирхотәт нәңөна мүй унтас верләт?

– Мудхатл әмәш путрәт мирхотн хәдәнтсум. Тәмәш тәхөтн шуши мир культура тухәдпи рүйш вәдупсы олңән арсыр ут уша верлән. Вертутәң ёх эвәлт иши сотсыр вер уша павәтлән. Ма нәмәслүм, мүйөва ванкүтды тәмәш мирхотәта яңхты мосл. Әхәт тәдсаты йилуп верәт юхи тәлүв. Мүй нөдам арсыр вера вәндтыйлдүв, па хуятәт мүй хоштәв верәта вәндтәдлүв. Шәлта тәмәш мирхотәтн арсыр ёх пида вәтана йилүв. Ширн, мәнәма тәта шөңк ям вәс.

Реональда ОЛЬЗИНА

Анжела Обирина интернатн рәпитмәлн. Лянтор вош, 2003-мит од

Ханты ясанг (Хантыйское слово) №5 (3521), 7.03.2019

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Врио директора –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-22-72

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского, 14.

Индексы 04393, 54393

Тираж 2166 экз.
Заказ 1000
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных
технологий и массовых
коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.